

כיצד העריך יהודה באואר את תגובות ממשלת ארצות הברית ויהדות ארצות הברית בזמן השואה?

לכבוד הוא לי להשתתף בגיליון המיוחד לכבודו של פרופ' יהודה באואר בהגיעו ליום הולדת חשוב זה. אין ספק שעוד כוחו במוחניו ואנחנו בטוחים שהוא יוסיף ללכת מחיל לחיל.

מהתבוננות ביהודה באואר למדתי חברות מהי. השותפות שלו עם ישראל גוטמן זכרו לברכה, שעבדתי עימו על שני ספרים בשיתוף פעולה הדוק, הייתה מופת לאותה חברות, נאמנות, אחווה, כבוד, הערצה, התחשבות ועבודת צוות. כל אחד מהם היה אדם מרשים בזכות עצמו, אבל יחד הם היו מרשימים ומעוררי השראה אפילו יותר. מי שעובדים בתחום זה מודעים היטב למחיר שהוא גובה מאיתנו, שעושה את החברות חיונית אפילו יותר. למדתי מיהודה באואר על אומץ לב ועל כנות. פיו וליבו שווים. הוא מביע את דעתו גם כשהיא גורמת לנמעניו אינוחות.

קיבלתי ביקורת מיהודה באואר, והיא הייתה רצינית וחדה. בתחילת עבודתי עם הוועדה הנשיאותית לזכר השואה אני זוכר פעמים רבות שבהן המילים שלו היו מאתגרות, כשהתעקש שעלינו להגן על מה שהיום הוא מכנה "הייחודיות של השואה" ולדאוג שהממד היהודי של השואה יישמר ולא יוצנע. הוא קרא תיגר על הגדרת 11 המיליון של הנשיא קרטור, שהתבססה על המספרים המומצאים, אך המועילים פוליטית, של שמעון ויזנטל. הוא חשש מן האוניברסליזציה הכוזבת של השואה.¹

הייתי בטוח יותר מיהודה באואר שמוזיאון השואה של ארצות הברית יוכל לייצג נאמנה את כלל קורבנות הנאצים בלי לשלול את המרכזיות של היהודים, להמעיט בערכה או למהול אותה – כפי שאכן עשה בהצלחה. קולו של באואר היה לקולו של המצפון, ובזכות הביקורת שלו, ולו רק בזכות החשש ממנה, היה מצבנו טוב יותר.

למדתי מיהודה באואר על הוראה ואני ממשיך ללמוד ממנו. הוא מביע רעיונות מורכבים בבהירות ראויה להערצה. הוא מעולם לא האמין שכדי להיות עמוק צריך להיות בלתי מובן או שכדי לזכות ביחס רציני יש להיות בלתי ברור. הוא מעולם לא התנשא מעל תלמידיו, אבל הוא היה תובעני. למדתי אצל ד"ר באואר בזמן לימודי לתואר ראשון במכון ליהדות זמננו באוניברסיטה העברית בירושלים לפני 56 שנה, כשסטודנטים אמריקאים דוברי עברית היו רשאים להשתתף בקורסים מהתוכנית הרגילה. כמעט איני זוכר את הנושא

¹ Yehuda Bauer, "Whose Holocaust?", *Midstream* 26, 9 (November 1980), pp. 42–26

או את הסילבוס, אבל אני זוכר היטב את המרצה יוצא הדופן. אפילו היום, בכל פעם שאני שומע אותו מדבר – אם לפני אנשי אקדמיה ואם לפני הציבור הרחב – מדובר באירוע. אני יודע שאני נמצא בנוכחותו של רבי-אומן שרק השביח עם השנים ונעשה משוחרר יותר. כושר הניסוח שלו, בהירות המחשבה שלו, רוחב היריעה של ידיעותיו ועומקן והשימוש שלו בכוחו של הסיפור – כל אלו יחידים במינם.

יותר מכול אני מוקיר את ערכיו, הן היהודיים הן ההומניסטיים. הוא יכול להיות אזרח בעולמות רבים, הוא חש בנוח בשפות רבות, בן בית במגוון תרבויות. ערכיו היהודיים תורמים לערכים ההומניסטיים שלו ומבקשים לחזק אותם, וערכיו ההומניסטיים מעצבים את ערכיו היהודיים ואפילו משנים אותם. הוא אינו נרתע מן המתח ביניהם כשהם מתנגשים, ועם זאת הם שוכנים בתוכו בלי מתח אלא במלאות ובשלמות. בתוכו הם נעשים אחד.

* * *

זהו הישג מרשים ומעורר קנאה שחוקר בעשור העשירי לחייו כותב ספר שלא זו בלבד שהוא משתווה באיכותו ובתובנותו לספרים שכתב בצעירותו, בכגרותו ואף בגבורותו, אלא שהוא אף עולה עליהם. אינני יכול לאחל יותר מזה לאנשים ולנשים שתרמו לכרך זה לכבודו של יהודה באואר ובאו לכנס לכבודו ביולי 2021 ביד ושם.

יהודה באואר השיג זאת בספרו התמציתי, הבלתי מתפשר והנוקב "האם יכלה ממשלת ארצות הברית להציל את יהדות אירופה?" (*Could the US Government Have Rescued European Jewry?*), שראה אור בהוצאת יד ושם ב-2017. למרבה הצער, תפוצתו של הספר בארצות הברית אינה רחבה, אך בכל זאת זוהי יצירה שעלינו להתמודד איתה. הספר מבטא היטב את עוז ליבו של באואר, שכן הוא יוצא בו למתקפה חזיתית על הנרטיב המועדף על יהודים בעולם הדובר אנגלית ובישראל באשר לתפקיד שמילאו ממשלת ארצות הברית ויהודי ארצות הברית בתגובה לשואה.

מהו אותו נרטיב מועדף? בשנת 1967, השנה של מלחמת ששת הימים, החלו פתאום השואה וישראל להיעשות "הדת האזרחית של יהדות אמריקה", כפי שכינה זאת ג'ונתן ווצ'ר (Jonathan Woocher). כבר באותה שנה כתב ארתור מורס את ספרו העיתונאי "עת נספו שישה מיליונים"².

עד מהרה נעשה מקובל לטעון שיהודי אמריקה החרישו, שלא הביאו תועלת, שהם היו מפולגים, חששנים, מרוכזים בעצמם וחלשים, שהם לא היו מסוגלים להעלות בקשה יהודו-צנטרית לפני הממסד הפוליטי בארצות הברית ולא הושיטו עזרה ממשית לאחיהם באירופה. ליהודי ארצות הברית היה הכוח לעשות משהו בעל משמעות, אילו רק ניסו להשתמש בו. ועוד נטען שממשלת ארצות הברית הייתה אנטישמית; שלכל הפחות היא

² Arthur D. Morse, *While Six Million Died: A Chronicle of American Apathy*, New York: Random House (1967). ראה אור בעברית ב-1971: ארתור ד' מורס, והעולם שתק: עת נספו שישה מיליונים (תרגום: יוסף עוזיאל), תל אביב: הקיבוץ המאוחד (1972).

הייתה אדישה לגורל היהודים אפילו כשלא עיינה אותם. היא אחראית הן במעשה הן במחדל. אילו רק נהגה אחרת היה אפשר להציל עוד יהודים רבים. יש שמרחיקים לכת ומדמים שאפשר היה למנוע את השואה או למצער לצמצם את תוצאותיה.³

נרטיב זה, שהתפתח תחילה בעבודתו של ארתור מורס, נטמע בתודעה היהודית בעקבות ספרו המשפיע של דוד ויימן, "הפקרת היהודים".⁴ לספרו הקודם של ויימן, "חומות של נייר",⁵ נודעה השפעה דומה רק בקרב חוקרים שנוקטים מונח זה כשהם דנים במכשולים שהקשו את ההגירה לפני המלחמה. תיאור ההפקרה בספרו של ויימן קנה לו שביטה מאז בקרב ההנהגה היהודית האמריקאית ובקרב הקהילה היהודית המאורגנת, ולעיתים קרובות היו לכך תוצאות חיוביות רבות. הוא קיבל חיזוק ממצעד אין-סופי של מאמרים וספרים שתוקפים את רוזוולט, את מחלקת המדינה האמריקאית ואת הממסד היהודי. רבים מהספרים הללו פורסמו לעיתים קרובות בשם מוסד שנושא את שמו, מה שרימז שהוא סמך ידו עליהם. במשך שנים זה היה כרטיס ביקור של מוסדות יהודיים אמריקאיים שטענו שהם למדו את הלקח ושיש בכוחם להגן על יהדות אמריקה מפני שואה שנייה או להגן מפני גורל דומה על מדינת ישראל הנתונה בסכנה.

הצלת יהודי ברית המועצות סיפקה ליהדות אמריקה "מועד ב" – הזדמנות לנהוג נכון ולנצל את השפעתם. דור חדש של יהודים אמריקאים בעלי תפקידים רשמיים נתן את דעתו לעניין זה. יהודים אלו, שחשו בטוחים כאמריקאים והרגישו נוח להיות יהודים באמריקה, מילאו תפקידים בממשלה וביקשו להשתמש במעמדם כדי לסייע ליהודים שנוזקו לכך. יש שפע דוגמאות ולכן לא אביא כאן אלא שלושי:

- ריצ'רד פרל, מאנשי הסגל של הסנטור הנרי ג'קסון, ומרק טליסמן, מאנשי הסגל של חבר בית הנבחרים צ'רלס ואניק, אמרו שאוזלת ידם של יהודי אמריקה היא שגרמה להם להציע את תיקון ג'קסון-ואניק, שקושר בין שיעור ההגירה ובין קשרי המסחר של ארצות הברית עם ברית המועצות. בדרך זו רתמו את כוחו של הקונגרס לסיוע לתנועה של יהדות ברית המועצות.
- סטיוארט אייזנשטאט היה הממונה על מדיניות הפנים בממשל הנשיא ג'ימי קרטר. הוא עבד בעבר עם ארתור מורס והושפע מאוד ממחקריו. הוא היה ער מאוד לאחריות שלו כיהודי וכעובד ציבור כשביקש מהנשיא קרטר להימלך בדעתו ולהחריג מן הצו הנשיאותי האוסר על כניסת איראנים לארצות הברית איראנים הנרדפים בשל דתם. הוקם כוח משימה בין-משרדי והוחלט לאפשר לסטודנטים איראנים יהודים ובהאים

³ שם.

⁴ David S. Wyman, *The abandonment of the Jews: America and the Holocaust, 1941–1945*, New York: Pantheon Books (1984). ראה אור בעברית ב-1993: דייוויד ס' ויימן, *הפקרת היהודים: אמריקה והשואה, 1941–1945* (תרגום: סמדר מילוא), ירושלים: יד ושם (1993).

⁵ David Wyman, *Paper Walls: America and the Refugee Crisis 1938–1941*, Amherst, MA: University of Massachusetts Press (1968).

להישאר בארצות הברית אף שהוויזה שלהם פקעה, ולא לגרש איראנים יהודים ובהאים שכבר שהו בארצות הברית.⁶

• במצעד המוני בדצמבר 1987, ערב פגישת הפסגה בין הנשיא רייגן למיכאיל גורבצ'וב, הכריז אלי ויזל: "המצעד הזה מאחר ב־45 שנה". הנרי פיינגולד, מחבר הספר המוערך מאוד "הפוליטיקה של ההצלה" (*The Politics of Rescue*), ציין שהערה זו היא שעשתה את הרושם החזק ביותר על הקהל שלו.⁷

גם אנשי ממשל לא היו מחוסנים מפני הפנמת הנרטיב המועדף. למשל:

• סגן הנשיא וולטר מונדייל (Walter Mondale) פתח את הוועידה הבין־לאומית בנושא אנשי הסירות באזכור של כישלון ועידת אוויאן:

"אנשי הסירות". "אנשי היבשה". [...] צירופי המילים חדשים, אבל לרוע המזל התקדים שלהם בדברי ימי החרפה איננו חדש. השבוע לפני ארבעים ואחת שנה סיימה ועידה בין־לאומית אחרת על שפת אגם ז'נבה את דיוניה. שלושים ושתיים "אומות מקלט" התכנסו באוויאן כדי להציל את היהודים הנידונים למוות מידי גרמניה ואוסטריה הנאציות. ערב הוועידה הטיח היטלר את האתגר בפרצופו של העולם. הוא אמר: "אני יכול רק לקוות שהעולם האחר, הרוחש אהדה רבה כל כך לפושעים האלה, יהיה לכל הפחות נדיב דיו להמיר את האהדה הזאת בעזרה מעשית". [...] בתחילה היו למשתתפי ועידת אוויאן תקוות גדולות. אבל הם נכשלו במבחן הציוויליזציה. הבה לא נחזור על הטעות שלהם. [...] הבה לא נירש את חרפתם. כדי לצמצם את האסון בדרום־מזרח אסיה יש לכולנו תפקיד למלא. ארצות הברית מחויבת למלא את חלקה.⁸

• מאוחר יותר חשב סגן הנשיא ג'ורג' ה"ו בוש על מקבילות אחרות ופתח במשא ומתן על עליית יהודי אתיופיה לישראל.

כמה מילים על המתודולוגיה של באואר: ההקשר הוא חזות הכול; בתור אמפיריציסט הוא משתכנע מראיות. הוא מבסס את טיעונו על ראיות, אבל המיומנות הייחודית שלו מתבטאת לעיתים קרובות בהעמדת הראיות שהצטברו בהקשר קוהרנטי ובעל משמעות. אומנם הוא יוצא למשימה נועזת, יש שיאמרו אפילו לא צנועה, אבל את הניתוח של מה שהיה בכוחה של ממשלת ארצות הברית לעשות כדי להציל את היהודים הוא פותח בהצטנעות. הוא חוזר על כך בראשית הפרק האחרון בספרו: "ספרים ומאמרים רבים פירטו

⁶ Stuart Eizenstat, *President Carter: The White House Years*, New York: Thomas Dunne Books, St. Martin's Press (2018), pp. 789–794; בעברית ראתה אור גרסה מקוצרת שהכין אייזנשטאט בעצמו: סטיוארט א' אייזנשטאט, ג'ימי קרט: ישראל והיהודים (תרגום: עידית שורר־הראל), מודיעין: דביר (2021).

⁷ Gal Beckermann, *When They Come for Us, We'll Be Gone: The Epic Struggle to Save Soviet Jewry*, New York: HoughtonMifflin Harcourt (2011), p. xx; Henry Feingold, *The Politics of Rescue: The Roosevelt Administration and the Holocaust*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press (1970).

⁸ Walter F. Mondale, "Evian and Geneva", *The New York Times*, July 28, 1979, p. 17

את העובדות והציעו פירושים שונים. מאמר זה אינו שונה מהם – אין הוא מציע עובדות לא ידועות, אלא מנסה לפרש אותן בדרך אחרת מזו של ניסיונות אחרים מסוג זה.⁹ הוא שואל שאלה פשוטה – ברורה, צלולה, בסיסית, מהותית, חיונית: "להציל אותם ממה?"¹⁰ השאלה הפשוטה ששאל באואר מניבה כמה הבחנות חשובות. בשנת 1933 לא הצילו את יהודי גרמניה מהשואה. באואר מבין בצדק שהשואה החלה ב־1941 ושאיש לא חזה אותה. הכוונה לשואה כפי שאנחנו מכירים אותה, למה שהוא מכנה "הפתרון הסופי" לשאלת היהודים, אשר הוגדר רצח המוני של יהודים: בתחילה שלחו רוצחים ניידים לקורבנות נייחים ואחר כך הפכו את התהליך – ניידו את הקורבנות באמצעות קרונות רכבת שהביאו אותם למרכזי ההרג, שנעשו בתי חרושת נייחים למוות. את כל זה, באואר מציין בצדק, לא יכול איש לחזות בשנת 1933, לא הנאצים ולא היהודים. הוא מסכם:

ככל שהדבר נגע ליהודי גרמניה בשנות השלושים של המאה העשרים, ארצות הברית לא הייתה מחויבת לעשות מאמץ מיוחד להציל נתונים זרים ממטר עריץ ואנטישמי בעיצומו של השפל הכלכלי הגרוע ביותר שידעה אמריקה מעודה, אף שאפשר לטעון שהייתה לה חובה מוסרית לעשות כן.¹¹

כל השאר הוא פרשנות על שנות השלושים. היינו יכולים לסיים בזה, אבל כמו הלל אנחנו מבינים שהעושר טמון בפרשנות, לא במסקנה הסופית. באואר מניח כי "ויימן וחסידיו רומזים שממשל רוזוולט היה צריך לדעת משהו שהפושעים לעתיד עדיין לא ידעו וגם הקורבנות לעתיד עדיין לא יכלו לדעת. פירוש הדבר הוא שהיה צריך להציל את הקורבנות קודם שידע מישהו שהם יהפכו לקורבנות".¹² לעומת הטוענים שפרנקלין דלנו רוזוולט היה אנטישמי, באואר טוען שהאנטישמיות הייתה מנוגדת לסוג החברה שרוזוולט ביקש לבנות. היא שימשה כלי להחלשת הנשיא ולקריאת תיגר על ה־New Deal, שהאנטישמים כינו "the Jew Deal". יתר על כן, רוזוולט הבין שהיהודים נמנים עם גרעין הבוחרים הקבוע שלו – כפי שמעידים דפוסים ההצבעה של היהודים מאז ועד היום. את המילה "יהודי" הזכירו רק לעיתים רחוקות; במקום זה השתמשו במונח הגנרי "פליט", שכן כל הדגשה כזאת הייתה צפויה לשרת את האנטישמים האמריקאים. יתר על כן, כפי שהגנרי פיינגולד מציין בצדק, "אילו הבחינו בין יהודים ובין לא־יהודים היו מיישבים מחדש רק את הלא־יהודים, ואת היהודים היו עוזבים לאנחות".¹³

⁹ Yehuda Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, Jerusalem: Yad Vashem (2017), p. 9.

¹⁰ שם, עמ' 10.

¹¹ שם.

¹² שם, עמ' 21.

¹³ Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, pp. 17–18; Feingold, *The Politics of Rescue*, pp. 17–18.

Government Have Rescued European Jewry?, p. 25.

באואר חוקר את דעת הקהל האמריקאית ומיטיב להבינה. הוא מתעניין פחות בהשפעות הפוליטיות על רוזוולט, נושא שריצ'רד ברייטמן ואלן ליכטמן עסקו בו בהרחבה בספר "פרנקלין דלנו רוזוולט והיהודים"¹⁴.

המסקנה המתחייבת בעניין מדיניותה של ארצות הברית נוכח מצוקת היהודים בשנות השלושים הייתה: היה אפשר לעשות יותר, אבל בהתחשב ברקע שתואר אצל ויימן ב"חומות של נייר" ובמקומות אחרים, המאזן לא היה שלילי. באשר לתגובות היהודים, היהודים נחלקו בדעותיהם בעניין האסטרטגיות שלהם: הוועד היהודי האמריקאי האמין בדיפלומטיה שקטה, ואילו הקונגרס היהודי האמריקאי דגל במחאה ציבורית. כל היהודים היו מודאגים מהאנטישמיות, ומקצתם הסתייגו מהפגנות מחשש שהללו יעוררו אנטישמיות. אחדות יהודית היא מיתוס שהניסיון ההיסטורי אינו מאשש.

באואר מחלק את ספרו לתקופות. התקופה הראשונה היא מעליית היטלר עד הפוגרומים של נובמבר 1938. התקופה השנייה מתחילה אחרי ליל הבדולח או אחרי 1 בספטמבר 1939 ונמשכת עד המתקפה על פרל הרבור, ב-7 בדצמבר 1941. אף על פי ש"הקנוניה נגד אמריקה" מאת פיליפ רות' הוא רומן של היסטוריה-שכנגד המתאר מאורעות שמעולם לא התרחשו,¹⁵ אני מרבה לבקש מהסטודנטים שלי לקרוא אותו כדי שיקבלו מושג על הלך הרוח באותה תקופה. באואר טוען שארצות הברית הייתה ניטרלית, ורוזוולט היה יכול לקוות למשול רק אם ישמור – ולו פורמלית – על הניטרליות שלה.

באואר בוחן את מאורעות 1938–1941 בתוך ההקשר של כוחה של אמריקה: "לארצות הברית כמעט לא היה צבא שהיה יכול להתערב במקום כלשהו, למטרה כלשהי, והיא רק החלה בבניית כוח אווירי. לא היה לה מודיעין יעיל"¹⁶. לדברי ברייטמן וליכטמן, בזמן ההוא ידע רוזוולט שני דברים שהציבור באמריקה לא ידע, והוא לא חלק אותם עימו: שבאופן חסר תקדים הוא עומד להתמודד על כהונה שלישית, ושבמוקדם או במאוחר תיאלץ ארצות הברית להילחם בהיטלר.

באואר שוב בוחן את ההקשר. היהודים היו במזרח אירופה; נתיב ההצלה העיקרי יצא מדרום צרפת, חצה את הפירנאים והגיע דרך ספרד לפורטוגל. היה צורך בוויזות וגם בכסף למימון שוחד ואמצעי תחבורה, ולא היו ספינות אמריקאיות שיכלו להביאם לחופי ארצות הברית. היה אפשר לעשות יותר, היה אפשר להציל רבים יותר – אלפים, עשרות אלפים, אבל לא את המיליונים שהיו זקוקים להצלה. היה אפשר להבטיח למדינות הניטרליות שיחזירו להן את ההוצאות על היהודים שימצאו אצלן מקלט ושהיהודים הללו ילכו אחרי המלחמה למקום אחר. זה בוודאות לא נעשה.

¹⁴ Richard Breitman and Allan J. Lichtman, *FDR and the Jews*, Cambridge, MA and London: The Belknap Press of Harvard University Press (2013).

¹⁵ פיליפ רות', הקנוניה נגד אמריקה, אור יהודה: כנרת, זמורה-ביתן, דביר (2007).

¹⁶ Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, p. 51

באואר היה מן התומכים הראשונים והעקביים ביותר בהבחנה החשובה בין ידע למידע, שנעשתה אחר כך מרכזית ביותר בזכות חיבורו החשוב של זאב וולטר לקויר, "הסוד הנורא".¹⁷ היה לא מעט מידע זמין, אבל התשובה לשאלה מתי האמינו בו, מתי הוא נעשה ידע, השתנתה מיחיד ליחיד וממוסד למוסד.

זה מביא את באואר לשאול: גם אילו האמינו למידע שהיה זמין ב־1942 – דוח הבונד והמברק של ריגנר – מה בדיוק היה אפשר לעשות? ידיעותיו הנרחבות על ההיסטוריה הצבאית ועל היכולות של אמריקה ושל בריטניה גם יחד הוליכו אותו למסקנה שלא היו הרבה אפשרויות צבאיות ריאליות. אמריקה השתתפה במלחמה ולא נחלה הצלחה מרובה. גרמניה פרצה בהתקפה והתקרבה לסטלינגרד ולמוסקבה. ניצחונה של ארצות הברית היה רחוק מלהיות מובטח. ארצות הברית נלחמה על דרך החיים שלה. ברייטמן וליכטמן תומכים במסקנה זו. הם טוענים שבשנת 1942 נתנה ממשלת ארצות הברית קדימות לדבר אחד בלבד – לניצחון במלחמה. כל השאר היה משני למטרה זו, והקהילה היהודית באמריקה הסכימה עם הקדימות שניתנה למלחמה.

שנת 1942 הייתה בכיורר השנה הגרועה ביותר בהיסטוריה היהודית. במדינות הבלטיות ובאזורים הכבושים של ברית המועצות הייתה "השואה באמצעות כדורים" בשיאה. בחורף 1941–1942 נפתחו מחנות ההשמדה חלמנו ובלז'ץ, ואחר כך נפתחו סוביבור באביב וטרבלינקה ביולי 1942. הגירויים מגטאות פולין היו בעיצומם.

חשוב לציין שב־1942 הובן המידע שהתקבל במערב אחרת מכפי שהוא מובן היום, כשאנחנו יודעים את התוצאה ומה בדיוק קרה, היכן ומתי. היום יש לנו תמונה שלמה יותר של המאורעות שבזמנו התקבלו עליהם רק פיסות מידע מקוטעות. למשל, אנחנו יכולים להסתכל במברק של ריגנר – לאמיתו של דבר, במברק של סמואל (סידני) סילברמן, שהתקבל מריגנר, הועבר לרב סטפן וייז, והתקבל אצלו ב־29 באוגוסט 1942:

דוח שטוען שבמטה הפירור נידונה ונשקלת תוכנית שלפיה כל היהודים במדינות הכבושות שבשליטת גרמניה שמספרם 3.5 עד 4 מיליון יגורשו וירוכזו במזרח ואז יושמדו בבת אחת כדי לפתור אחת ולתמיד את השאלה היהודית באירופה נקודה דווח שהפעולה מתוכננת לסתיו דרכי הביצוע עדיין נידונות נקודה דובר על חומצה פרוסית נקודה המידע נמסר בהסתייגות המתבקשת כי ארצות הברית אינה יכולה לאשר שהמידע מדויק אני מבקש לציין שדווח כי למודיע קשרים קרובים עם הרשויות הגבוהות ביותר בגרמניה והדיווחים שלו ככלל אמינים.

יש לציין שהמידע במברק של ריגנר לא היה עדכני וניסוחו היו זהירים, כעולה ממשפטים כגון "נשקלת תוכנית", "הפעולה מתוכננת לסתיו", "לאשר שהמידע מדויק", "דווח כי למודיע קשרים קרובים [כך]" ו"הדיווחים שלו ככלל אמינים". לאמיתו של דבר, הרציחות החלו יותר משנה קודם לכן, וועידת ואנזה כבר התכנסה שמונה חודשים לפני כן.

¹⁷ זאב לקויר, הסוד הנורא (תרגום: אריה חשביה), ירושלים: שוקן (1981).

מחנות ההשמדה חלמנו, בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה כבר פעלו, והיהודים גורשו אליהם ברכבות.

באור גם עומד על כך שנבחן את הפער שבין האופן שבו הבינו בעלות הברית את כוונות הגרמנים ובין שני יעדיה של גרמניה, שליטה באירופה והשמדת היהודים, שהייתה בעיניהם חשובה מאין כמוה לרווחתו ולהישרדותו של העם הגרמני. בעלות הברית הבינו את שאיפתה של גרמניה לכבוש ולשלוט. הן לא הבינו את התפקיד שמילאו היהודים בדמיונם של הנאצים, ולכן לא הבינו את נחישותם להשמיד את היהודים. הן לא הבינו את העימות האידיאולוגי שהעסיק את הגרמנים. היהודים היו האויב העיקרי שלהם – הסכנה הגדולה ביותר לעם הגרמני ולאנושות כולה.

אנחנו יודעים מחיבוריו המוקדמים של באור שהג'וינט פעל בשלוש דרכים שונות: השלוחה הניו יורקית עסקה בחוקיות ובחוק האמריקאי והשתדלה מאוד לציית לחוקי המס האמריקאיים כדי להגן על הפטור שהוענק לג'וינט. השלוחה בפורטוגל הייתה קרובה יותר לזירת ההתרחשות ולכן הציות לחוק האמריקאי ככתבו וכלשונו ואפילו לרוחו בלבד לא היה קפדני באותה מידה, ונדרשה מידה של יצירתיות וחדשנות. בארצות הנתונות לכיבוש הנאצי, ולאחר דצמבר 1941 מאחורי קווי האויב האמריקאי, השאלה היחידה הייתה מה יניב תוצאות, מה אפשר לעשות במשאבים הזמינים. באור מניח שאנחנו מכירים את החיבורים האלה ומתבסס על תיעוד קודם. הוא כותב:

אחת הבעיות המרכזיות בניתוחים שהציעו היסטוריונים שמאשימים את ממשל רוזוולט בכך שלא הציל את היהודים כשהיה יכול לעשות זאת, היא שהם מתעלמים מהקשר שבין התפתחות המצב הצבאי ובין המדיניות האמריקאית בעניין היהודים. קשה להסביר את האמונה הכמעט נאיבית שאילו רק רצה הנשיא להציל את יהודי אירופה היה בכוחו להצילם.¹⁸

בבחינת המחלוקת סביב אי-הפצצת אושוויץ באור שוב מצטנע כדי להכשיר את הקרקע למסקנות נועזות:

אינני טוען שמצאתי עוד מקורות ראשוניים שיסייעו להעריך אם ארצות הברית הייתה יכולה להפציץ את מחנה ההשמדה באושוויץ-בירקנאו ו/או את פסי הרכבת שהוליכו אליו או אם היא הייתה צריכה לעשות כן.¹⁹

התמונה בארצות הברית הייתה שונה. כשבוחנים את הממשל, אין ספק שלרגשות האנטייהודיים במחלקת המדינה הייתה השפעה, אבל המניע העיקרי היה הקו שרוזוולט עצמו תמך בו: אין לעשות דבר שייצור מכשולים שיפריעו לניצחון במלחמה; אחד המכשולים האלה היה הצלת נרדפי הנאצים.²⁰

¹⁸ Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, p. 59

¹⁹ שם, עמ' 79.

²⁰ שם, עמ' 83.

אנחנו יודעים שהסוגיה של הפצצת אושוויץ נסבה על שתי שאלות: "מה הם ידעו ומתי הם ידעו זאת?" ו"מה הייתה יכולתו של צבא ארצות הברית?" למיטב הבנתי, את המשימה הזאת היה אפשר לבצע רק מבסיסים באיטליה ורק מאביב 1944, ובאותו זמן כבר נרצחו מרבית היהודים. אבל נדרש ידע, והידע הגיע מאוחר מדי.

רודולף ורבה (Rudolf Vrba) ואלפרד וצלר (Alfréd Wetzler) נמלטו מאושוויץ ב-7 באפריל. הם הגיעו לסלובקיה ושם ניסחו את הדוח שלהם. אחריהם ברחו גם ארנושט רוזין (Arnost Rosin) וצ'סלב מורדוביץ' (Czeslaw Mordowicz), אבל המידע הגיע זמן רב אחר כך. אף על פי שעותק הדוח הופץ באירופה ובארץ ישראל עוד קודם לכן, עותק שלם שלו לא הגיע לווינגטון עד נובמבר 1944. בשלב זה ההמתנה בגז כבר נפסקה.

אף על פי כן, כשהופץ המידע הוא הצליח להשפיע – אם האמינו לו.

נפנה את תשומת ליבנו מבעלות הברית אל היישוב. באואר הוא ההיסטוריון היהודי הנדיר הבוחן גם את ההחלטות שהתקבלו ביישוב. בפעם הראשונה העלה את הנושא המהנדס ריצ'רד ה' לוי, אך הספק שהוטל בכישוריו האפיל על תוכן דבריו.²¹ באואר בוחן את החלטת הנהגת היישוב בראשותו של דוד בן-גוריון מ-11 ביוני 1944 שלא לבקש להפציץ את אושוויץ. בפרוטוקול נכתב: "איננו יודעים די על המצב בפולין" כדי לתמוך בהפצצה כזאת. בהנחה שדוד בן-גוריון וחבריו להנהגה, מייסדי מדינת ישראל, לא היו אנטישמים ולא היו אדישים לגורל היהודים, הוגן לומר שביוני 1944 יכלו לא-אנטישמים, שהאמינו שהם פועלים לטובת העם היהודי, לסרב לתמוך בהפצצה. כל זה השתנה ברגע שהגיע לישראל מידע. ב-8 ביולי 1944 נפגשו משה שרתוק וחיים ויצמן עם אנתוני אידן וביקשו להפציץ את אושוויץ. אידן מסר את הבקשה לצ'רצ'יל, וצ'רצ'יל אמר: "תוציא מחיל האוויר כל מה שאתה יכול ואם יהיה צורך תזכיר את שמי".²² ואולם אושוויץ לא הופצץ.

אחר כך עבר הכדור לידי האמריקאים. באואר כותב:

מחלקת המלחמה של ארצות הברית עמדה על כך שהשימוש בכוח צבאי למטרות לא-צבאיות אינו בא בחשבון. זה היה מבוסס על תזכיר מ-28 בינואר 1944 שכתב מייג'ור גנרל תומס ט' האנדי, עוזר ראש המטה הכללי הממונה על OPD [חטיבת המבצעים], שקבע שיש להשתמש באמצעים צבאיים רק למטרת השימוש

²¹ Richard H. Levy, "The Bombing of Auschwitz Revisited: A Critical Analysis", in: Michel Neufeld and Michael Berenbaum (eds.), *The Bombing of Auschwitz: Should the Allies Have Attempted It?*, New York: St. Martin's Press (2000), pp. 101–126; idem, "The Bombing of Auschwitz Revisited: A Critical Analysis", *Holocaust Genocide Studies* 10, 3 (1996)

²² Martin Gilbert, "Churchill and the Holocaust", United States Holocaust Memorial Museum, Washington, DC, November 8, 1993, in: Richard M. Langworth (ed.), *Proceedings of the International Churchill Societies 1992–1993*, p. 57

באמצעים היעילים ביותר להביס את האויב; הפצצת מחנה ריכוז בוודאי לא נחשבה אמצעי יעיל להביס את גרמניה הנאצית.²³

ואומנם במכתב של ג'ון ג' מק'קלוי (John J. McCloy), עוזרו של שר המלחמה, נאמר:

לאחר בדיקת הנושא נעשה ברור שנוכל להוציא מבצע כזה אל הפועל רק אם נקצה לו כוחות נכבדים של חיל האוויר שלנו, שעסוק כעת במבצעים מכריעים במקום אחר, וספק אם יעילותו תצדיק את השימוש במשאבינו. רבים מחזיקים בדעה שמאמץ כזה, גם אם הוא בר-ביצוע, עלול אף להגביר את פעולות הנקם של הגרמנים.²⁴

תגובתו של מק'קלוי עדיין שנויה במחלוקת: הנושא של הפצצת אושוויץ לא נבדק. תחת זאת החליטה מחלקת המלחמה בינואר שיחידות של הצבא לא "ישמשו להצלת קורבנות הדיכוי של האויב" אלא אם כן תיקרה הזדמנות להצילם במהלך מבצעים צבאיים רגילים. בפברואר נכתב בתזכיר פנימי של מחלקת המלחמה: "אל לנו לשכוח שהעזרה היעילה ביותר שאפשר להושיט לקורבנות האויב היא להבטיח את התבוסה המהירה של הצייר".²⁵

באור טוען שלאחר הימים הראשונים של יולי 1944 לא הייתה ההפצצה עוזרת ליהודי הונגריה, שכן רכבת הגירוש האחרונה מהונגריה לאושוויץ יצאה ב-9 ביולי, ולאחר מכן עצרו ההונגרים את הגירוישים. יתר על כן, הוא מביא ראיות חשובות המוכיחות שההפצצה לא הייתה מביאה כל תועלת. הסיכוי להגיע למשרפות היה קלוש, ובעלות הברית לא ידעו על בונקר 2.

באור כותב: "אפילו אם נניח שרוזוולט היה אוהב ישראל נלהב, האם הוא היה יכול למנוע את השמדת המיליונים? התשובה בבירור שלילית. האם הוא היה יכול לעשות יותר להצלת אותם אלפים שהיה אפשר להצילם? כן, אבל הוא היה יכול לעשות זאת אפילו אם היה אנטישמי – והוא לא היה אנטישמי".²⁶

אני רוצה לסטות לרגע מהנושא, ואני מציג את החומרים האלה בהיסוס רב. לא רק את עבודתם של ויימן וחסידי יוש בכחון ביחס לשאלת ההפצצה אלא גם את עמדתו של אדם שאני מכבד ושאת עבודתו אני מוקיר: אלי ויזל.

אלי ויזל תיאר את עצמו כמספר סיפורים. אני טוען שיש להתבונן בכתביו ההיסטוריים, ובכלל זה בממארים שלו, מבעד לעדשה של אומנות סיפור הסיפורים. לעיתים קרובות מהתבוננות כזאת אנחנו לומדים על ויזל ועל הבנתו את העולם יותר משהיינו לומדים

²³ Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, p. 87

²⁴ עותק של המכתב נדפס בתוך: Neufeld and Berenbaum (eds.), *The Bombing of Auschwitz*, p. 274; המכתב עצמו שמור ב- National Archives RG 107, Assistant Secretary of War Files 400.38 Countries C, D, E, F Box 151

²⁵ Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, p. 87

²⁶ שם, עמ' 107.

מסיפור המאורעות כפי שהתרחשו. פעמים רבות ויזל מספר לקוראיו ומאזיניו מה היה אמור לקרות, גם אם תיאור אובייקטיבי, ניטרלי לכאורה, של אותו מאורע היה מצייר תמונה שונה למדי.

בממואר שלו "והים איננו מלא"²⁷ ויזל מתאר שיחה עם נשיא ארצות הברית דאז ג'ימי קרטר. הנשיא העניק לוויזל, יושב ראש הוועדה הנשיאותית לנושא השואה, תצלומי אוויר של בירקנאו. התצלומים פותחו באמצעות טכנולוגיה שהייתה זמינה ב-1977, אבל לא ב-1944. ב-1944 לא פיתחו את התצלומים ואיש לא נגע בתשלילים אז. בעת ההיא החלה הכחשת השואה להתפתח, ולמפענח תצלומי אוויר בכיר בסי־איי־איי הייתה תחושת בטן שלארצות הברית יש ראיות חומריות לקיומם של תאי הגזים של בירקנאו ומתווה של המחנה.

אותו מפענח היה דינו ברוג'וני (Dino Brugioni), ששימש בעבר בתפקיד בכיר במרכז הלאומי של הסי־איי־איי לפענוח תצלומי אוויר (NPIC). הוא היה מנתח תצלומי אוויר ושימש מנהל מערכות המידע של המרכז. על ההבנה שלו במעקב אווירי הסתמכו הן בימים שקדמו למשבר הטילים בקובה, כשהתגלו שם ממגורות והובנה מטרתן האמיתית, הן ב-13 הימים של המשבר. הוא נחשב הטוב בתחומו. כיוון שבעלות הברית הפציצו את בונה־מונוביץ (אשוויץ 3), מחנה של עובדי כפייה שעבדו במפעלים שהיה חלק מתשלובת המחנות של אושוויץ, הוא הגיע למסקנה שמטוסיהן בוודאי הפעילו לפני כן אמצעי מעקב אוויריים והפעילו את המצלמות הרבה קודם שהגיעו לאשוויץ 3. בגלל הקרבה של המחנה לבירקנאו (אשוויץ 2), מחנה ההשמדה, היה סביר – כמעט בלתי נמנע – שמטוס הריגול לכד תמונות של מחנה ההשמדה.²⁸

ברוג'וני הצליח למצוא את התשליל הלא־מפותח ולפתח אותו בעזרת הטכנולוגיה החדשה ביותר של הסי־איי־איי. הוא לא תייג את התצלומים על פי מה שהיה ידוע ב-1944, אלא על פי מה שהתגלה במחקר היסטורי מאוחר יותר. עותקים של תצלומי האוויר, שערכם לא יסולא בפז, נמצאים במוזיאון של אושוויץ, במוזיאון השואה של ארצות הברית וביד ושם בירושלים.

לצד סיימור בולטן (Seymour Bolten), עובד לשעבר בסי־איי־איי שבתקופת ממשל קרטר עבד בבית הלבן כאיש קשר לבעיית הסמים הנרקוטיים, עבד אדם שבזמן מלחמת העולם השנייה היה שבוי מלחמה בפולין. הוא מונה לשמש איש הקשר בבית הלבן לוועדה הנשיאותית לנושא השואה. השניים החליטו שהנשיא יציג את תצלומי האוויר האלה ליושב ראש הוועדה הנשיאותית, שהיה – ועודנו – הניצול הבולט ביותר של אושוויץ, בפגישתם

²⁷ Elie Wiesel, *And the Sea is Never Full: Memoirs, 1969–*, trans. Marion Wiesel, New York: Alfred A. Knopf (1999).

²⁸ תצלומי האוויר של תשלובת מחנות ההשמדה אושוויץ־בירקנאו, בתוך: Neufeld and Berenbaum (eds.), *The Bombing of Auschwitz*, pp. 52–58.

בחדר הסגלגל. בתזכיר לנשיא קרטור הם פרסו את ההיסטוריה של הסרט שלא פותח וציינו שמה שהיה אפשר לראות ב־1977 לא היה אפשר לראות ב־1944.

בספרו "והים איננו מלא" תיאר ויזל פגישה זו:

אני שואל: "האם התצלומים האלה היו זמינים לנשיא ב־1944?" [הנשיא קרטור:] "כן". "אם כן, הנשיא רוזוולט לא היה יכול שלא לדעת מה קורה באושוויץ?" "נכון". "ואף על פי כן הוא לא עשה דבר. למה? למה הוא סירב להפציץ את מסילת הרכבת שהוליכה לבריקנאו?" הנשיא נראה מוטרד, שקוע במחשבות. הוא אינו עונה.²⁹

יש סיבה לפקפק בתיאורו של ויזל. קרטור, שהיה מטבעו מנהל שנכנס לפרטים, קרא את התזכירים שהגיעו לשולחנו. הוא קיבל תדרוך לקראת הפגישה, והוא היה זוכר שברוג'יוני הסביר במפורש שהסרט לא פותח ב־1944 ושלא היה אפשר לראות אותו אז כמו שהתאפשר לראותו ב־1978. ויזל קיבל אותו מידע עצמו כשהתצלומים הועברו.

יתר על כן, ספק אם קרטור, או כל נשיא אחר לצורך העניין, היה מאשר באוזניו של ויזל או של כל אדם אחר שהחומר הגיע לשולחנו של רוזוולט. לספק הזה יש שלוש סיבות עיקריות. הראשונה, והחשובה שבהן, היא שהחומר לא היה יכול להגיע אליו כי התצלומים עדיין לא פותחו. הסיבה השנייה היא שבהיותו נשיא ארצות הברית הוא הבין שהחומר המתקבל בממשל עובר סינון בכמה דרגים של ביורוקרטיה קודם שהוא מגיע לשולחנו של הנשיא. ולבסוף, הוא היה עומד על מלוא השלכותיה של השאלה שנשאל ושל התשובות "מידע זה הגיע לשולחנו של רוזוולט" ו"רוזוולט ידע". ב־1978 השאלה אם היה צריך להפציץ את אושוויץ עמדה בחזית הביקורת היהודית על התגובה הלא הולמת של בעלות הברית לשואה, בייחוד תגובת האמריקאים.

אם כן, למה סיפר ויזל את הסיפור הזה? יש להפנות את המבט אל הזעם העז שחש ויזל, ובצדק, לנוכח הימנעותה של ארצות הברית מתגובה ואל הציפיות שלו מהקהילה היהודית בארצות הברית ומהממשל האמריקאי. רק כעבור כמה חודשים, בנאומו ברוטונדה של הקפיטול בנוכחות הנשיא קרטור, סגן הנשיא וולטר מונדייל, דובר הבית ומנהיגי הרוב והמיעוט בסנאט, שהתכנסו כולם ליום הזיכרון הלאומי הראשון ב־24 באפריל 1979, אמר ויזל:

הראיות מונחות לפנינו: העולם ידע ושתק. המסמכים שאתה, אדוני הנשיא, מסרת ליושב ראש הוועדה שלך לנושא השואה מעידים על כך [...] אף על פי כן, כשיהודי הונגריה החלו להגיע לשם [ויזל היה על אחד הסרנספורטים האלה] והזינו את הלהבות ב־10 עד 12 אלף בני אדם ביום, לא נעשה דבר לעצור או לעכב את התהליך. אפילו פצצה אחת לא הוטלה על מסילות הרכבת או על בתי החרושת

²⁹ Wiesal, *And the Sea is Never Full*, p. 183

למוות. אילו היה אז מושב משותף של שני בתי הקונגרס כמו שיש היום, מצב הדברים היה שונה מאוד בעבור יהודים רבים.³⁰

הוא חזר על ההאשמה בנוכחות הנשיא ביל קלינטון והנשיא ג'ורג' ו' בוש. אל לכם להעלות בדעתכם שאני רומז שוויזל לא היה שליח נאמן כפי שביקש להציג את עצמו. עם זאת, אני מציע לקרוא חלק מן הכתבים של ויזל כחידה; אולי אין הם מוסרים תיאור היסטורי מדויק במיוחד של המאורעות, אבל הם מבטאים נאמנה את המסר שלו. לעומת זאת אנחנו יכולים לחזור לבאואר, שטוען:

העולם לא שתק כלל וכלל. הוא לא פעל להצלת המיליונים, אבל האם היה יכול להצילם?

העובדה שהוא לא היה יכול לעשות זאת היא הטענה העיקרית שהוצגה כאן. אבל כשהיסטוריונים חוזרים וטוענים שוב ושוב שארצות הברית עמדה מנגד ולא פעלה, הם עושים משהו שאולי אפשר להסביר אותו כליקוי פסיכולוגי.³¹

באואר מכוון את חיציו לרוד ויימן – לא אליו עצמו אלא להתרת הרסן בעניין המסקנה ההיסטורית שהיה אחראי לה:

ואולם אני סבור שהבעיה עמוקה אף יותר. נאמר שהיה אפשר להציל מספר משמעותי של בני אדם, אלא שכוחות הרשע – רוזוולט האנטישמי, המזימה של מחלקת המדינה, ההנהגה הגרועה של הקהילה היהודית – מנעו זאת. זו אינה רק אשליה אלא מחשבת שווא עצומת ממדים, שהרי היא מסלפת כל הבנה של עובדות היסטוריות ושל ניתוחן. היא מעודדת פרשנות מיסטית של מאורעות העבר, בעיקר כשהיא מונעת על ידי זעם מוסרי אמיתי למדי וראוי להערכה על מה שקרה. ויימן, בנם של מיסיונרים לותרנים, הוא היסטוריון מהימן מאוד שלא נמצא אשם בשום אידידיק בהצגת העובדות והרקע. אבל כל מי שקורא את חיבוריו מבין שמאחורי ההיסטוריון המקצועי מסתתר אדם שפועל מכוח מוסר חבול, הקורא בראש ובראשונה לאחריות מוסרית.

החוליה החלשה ביותר בטיעון המשכנע של באואר נחשפת כשהוא רומז בחטף לפוליטיקה המעורבת בו. הוא שואל "האם רוזוולט ממלא את מקומו של אובמה, ברגסון את מקומו של נתניהו ווייז את מקום השמאל הישראלי והאמריקאי?"³²

הסוגיה עמוקה אף יותר; היא נמשכה זמן רב יותר, וקל להתחקות על שורשיה אצל ג'ימי קרטר וכל אחד מן הנשיאים שבאו אחריו. והיא מאששת את הרעיון שהיהודים חיים בעולם עוין, שאין להם ידידים, ושיהדותם של יהודי אמריקה חלשה מדי והם ממאנים

³⁰ Elie Wiesel, "The Holocaust: Beginning or End?", President's Commission on the Holocaust, National Civic Holocaust Ceremony, 24 April 1979, Washington, DC

³¹ .Bauer, *Could the US Government Have Rescued European Jewry?*, p. 107

³² שם.

להגן על אחיהם היהודים. בקהילה היהודית האמריקאית זו סוגיה של ימין מול שמאל. הימין מנסה להחליש את קשרי היהודים למפלגה הדמוקרטית ולערכי הניו דיל.

המסקנה החשובה ביותר של באואר היא שארצות הברית לא הייתה חזקה די הצורך או לא נמצאה בעמדה טובה די הצורך להציל את יהודי אירופה, ושלקהילה היהודית בארצות הברית לא היה הכוח לכפות את רצונה אפילו לו ניסתה.

יחזקאל לוקשטיין, רב ופעיל יהודי סובייטי ותומך נלהב בישראל, סיכם את הטיעון המוסרי שעלול לסלף את השיפוט ההיסטורי. החלק הראשון של ההצהרה שלו עולה בקנה אחד עם עמדתו של באואר; חלקה האחרון מבטל את השיפוט ההיסטורי: "ייתכן שיהודי אמריקה לא היו יכולים לעצור את הפתרון הסופי, אבל הוא היה צריך להיות בלתי נסבל בעיניהם, והוא לא היה. זה חשוב לא רק להבנה שלנו את העבר אלא גם לרגש האחריות שלנו בעתיד".³³

ובכל זאת, אפילו ביד ושם, שאליו עבר באואר מביתו האקדמי באוניברסיטה העברית בירושלים – שהרי אי אפשר לומר עליו שפרש, כי למרבה המזל באואר לא פרש – אפילו ביד ושם יש פער בין מסקנות מחקריות, מבוססות ככל שיהיו, ניתנות להצדקה ככל שיהיו, ובין תצוגות מוזיאליות. בביקורי האחרון ביד ושם, מוסד שאני מוקיר, הוא עסק בהפצצת אושוויץ על ידי הצגת תצלומי האוויר של בירקנאו שפיתח ברוג'יוני ושאל "למה לא הפציצו את אושוויץ?" – שאלה שמניחה שמבקרים רבים מבינים את סיפור הרקע. אפילו הנשיא ג'ורג' ו' בוש קרא למזכירת המדינה שלו, קונדוליזה רייס (Condoleezza Rice), ושאל אותה את אותה שאלה. גם הוא הפנים את העניין.

³³ Haskel Lookstein, *Were We Our Brothers' Keepers?: The Public Response of American Jews to the Holocaust 1938–1945*, New York and Bridgeport, CT: Hartmore House (1985).